

# UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

## Pedagogická fakulta

### Katedra biologie a environmentálních studií

#### Posudek oponenta diplomové práce

Předložil student **Mgr. Sandra Šafářová, 2021**

Název: **„Environmentální výchova jako průřezové téma**

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Lucie Hlaváčová, Ph.D.**

Oponent: **doc. PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D.**

#### Text posudku

#### Formální úprava

Práce je koncipována podle obvyklých pravidel. Obsahuje všechny požadované formální náležitosti (titulní stranu, prohlášení, abstrakt, klíčová slova v českém i v anglickém jazyce, Úvod, teoretickou část, výzkumnou část, diskusi, závěr, seznam literatury, přílohy). Má 58 stran vlastního textu.

#### Cíle práce

Podkapitola „Cíle“ je poněkud netradičně řazena mezi teoretickou a výzkumnou část (kpt. 7). Autorka tedy nestanovila na začátku práce cíle diplomové práce. Jeden nalézáme v abstraktu.

V kpt. 7. formulovala pouze výzkumné cíle, nikoli cíle DP. Obávám se, že autorka práce neměla na začátku jasné, co práci chce dosáhnout.

**Jazykový projev** práce je převážně dobrý. Nenašla jsem větší množství překlepů. Některé věty nedávají smysl, např. „Dotazník byl rozeslán dotazník.“ (str. 58) nebo jsou zavádějící, např. „EVVO je v kurikulárních dokumentech v podobě průřezových témat.“ (opakuje se na více místech). Správná formulace je „EV je jedním z průřezových témat“. Obsah je vágní, místy nelogický (k tomu více níže).

**Teoretická část** je rozdělena do 6 kapitol, ve kterých se autorka pokouší udělat přehled EV v ČR. Výsledek není a ani nemůže být (v rámci DP a jednoho řešitele) tak uspokojivý, jak bychom si přáli a jak autorka prezentuje v abstraktu aj.

V podstatě všechna významná témata autorka jen naťukla, přičemž se často odkazovala spíše na druhotné, než primární zdroje. Obsah je nejen vágní, ale žel také značně zkreslený a zavádějící.

Jako příklad uvedu kpt. 6, která se nazývá **Mezinárodní šetření PISA**.

Autorka v ní věnuje pozornost sběru dat pro OECD (matematická a přírodovědná gramotnost), porovnání výsledků ČR a Finska v těchto gramotnostech. Nechápu (a ona to nevysvětluje) proč to uvádí, tedy, jak je toto vztaženo k jejímu tématu.

Environmentální gramotnost není v PISA zjišťována a z literatury není potvrzen předpoklad, že vyšší jiné gramotnosti = vyšší environmentální gramotnost.

K měření environmentální gramotnosti se používá celá baterie nástrojů, z nichž nejznámější je NEP (New Environmental Paradigm). Autorka necituje ani NEP ani žádný další nástroj. Necituje ani certifikovanou metodiku „Metodický rámec pro environmentální gramotnost ve školách“, která ač byla vydána v tomto roce, byla známa od roku 2019, protože se o ní hovořilo na všech velkých akcích zaměřených na EV v ČR.

Úvaha autorky „Z výše uvedeného vyplývá zajímavá disproporce, kterou lze charakterizovat jednoduchou otázkou, tj. pokud je environmentální výchova v českém, slovenském a finském školství zavedená v podobě průřezových témat, proč jsou finští žáci základních škol oproti českým a slovenským na předních příčkách v šetření PISA?“ není tedy postavena na dobrých základech. Je zcela nepodstatná. Porovnává neporovnatelné.

Další kapitoly teoretické části nebudu rozebírat. Jejich obsah má víceméně podobné nedostatky.

**Výzkumná část** je koncipována ambiciózně. Je položeno 5 výzkumných otázek, z nichž by každá stačila na samostatnou práci.

Výzkumné pole je velmi (rozuměj příliš) široké a roztržité. To předurčuje neúspěch práce. Za takových okolností ani nešlo práci vypracovat kvalitně. Šířka výzkumného pole nutí autorku odevzdat povrchní a nedostatečné výstupy. Je škoda, že autorka nevyužila možnost konzultace výzkumu s pracovníky naší katedry. Věřím, že by jí pomohli výzkumné pole zúžit a výzkum lépe naplánovat. Výzkumné otázky samotné považuji za zajímavé. Je třeba ale konstatovat, že nejsou dostatečně provázané se stanovenými cíli (jsou velmi obecné), nesouvisí ani s názvem práce (nevztahují se k průřezovosti) a hlavně nereflktují to, co již bylo na poli výzkumu EV v ČR provedeno. Dvě z pěti jejich výzkumných otázek, a to VO1, VO2 byly již zodpovězeny.

VO 1 „Jak EVVO popsána v českých kurikulárních dokumentech probíhá v reálné praxi?“ byla řešena před 5 lety výzkumným týmem Činčera a kol. (2016) v rámci rozsáhlého projektu. Autorka se na tuto práci odkazuje. Nechápu, proč si tedy autorka zvolila stejnou výzkumnou otázku, když je vlastně zodpovězena výslednou monografií.

VO 2 byla zodpovězena Činčerou (2009) ve článku on-line dostupném v časopise *Envigogika*.

Metodika výzkumu je založena na kvantitativním přístupu. Data byla získána od 87 respondentů prostřednictvím on-line dotazníku. Dotazník je v práci k nahlédnutí Příloze 1. Postrádám informace o tom, zda byl proveden předvýzkum jako ověření dotazníku, zřejmě tedy ne. Některé otázky by předvýzkum pomohl lépe naformulovat. Např. formulace „Má, podle vašich zkušeností, věk žáků vliv na výuku environmentální výchovy?“ není optimální. Otázky nejsou dostatečně promyšlené vzhledem k názvu, cílům a VO práce.

Autorka nepopisuje dostatečně, jak proběhl výběr respondentů. Uvádí, že „*Osloveni byly především učitelé v rakovnickém a kladenském okrese z důvodu, že sama vyučují v této oblasti.*“ Byl to cíl nebo řešení z nouze? Není uvedeno a ani diskutováno.

Odpovědi na VO3 (str. 60) nerozumím. Autorka uvádí doslova a jenom toto: „Z šetření vyplývá, že učitelé nevyužívají metodické podpory. Z respondentů odpovědělo 19, že by uvítali metodické pokyny a také kdy a jak EVVO zařadit do výuky.“ Jako, že jí vyšly dva celkem protichůdné výstupy? Proč to nezkusila diskutovat?

Odpovědi na VO4 (srov. 60) také nerozumím

Autorka píše: „Vyučující, kteří navštěvují naučná střediska ekologické výchovy, materiály nezískávají v naučných střediscích, ale převážně na internetu. Vyučující, co nenavštěvují naučná střediska ekologické výchovy, materiály získávají převážně na internetu. Rozdílnost odpovědí mezi respondenty, kteří navštěvují a nenavštěvují naučná střediska byla ověřena statistickým testem o shodě dvou relativních četnostech (Z-score testem) na hladině významnosti 5 %. Rozdílnost odpovědí mezi respondenty je u této odpovědi statisticky významná.

Jaká rozdílnost? Obě skupiny získávají materiály na internetu.

### **Za zcela nesmyslné a nadbytečné považuji zařazení kapitoly 9. Metodické listy s tematikou**

**EVVO.** Autorka sama to zdůvodňuje takto: „Jelikož několika respondentům z mého výzkumu převážně chybí metodické texty, představím v této kapitole tři různé metodiky, které se zaměřují na EVVO.“

Nevysvětluje proč, a jakým způsobem tyto texty (jiných autorů) – ze skutečně velké a rozsáhlé nabídky metodik (a mnohých dokonce ověřených) – za vzorové do své DP vybrala. Její řazení není v souladu s názvem ani s cíli DP. Snad jediný účel je v tom, že autorka získala další strany (jak bylo výše naznačeno, rozsah předložené práce je hraniční).

### **Diskuse**

Diskuse nemá být shrnutí (viz nešťastná první věta této kapitoly).

V diskusi postrádám autorčino vyjádření k tomu, jak výběr výzkumného vzorku (učitelé převážně z jednoho kraje) mohl ovlivnit výsledky, které vztahuje na celou ČR.

V diskusi postrádám slibovanou komparaci se slovenskou a finskou školou EVVO.

V diskusi postrádám sebereflexi autorky (náznak, že se jí něco nepovedlo).

### **Závěr práce**

Je velmi stručný, popisuje obsah, neobsahuje širší reflexi problému, nehodnotí nebo neobsahuje stanovisko autora, neváže se k cíli a odkazuje se na práci jiných autorů, aniž by byla vyslovena komparace. Závěry práce jsou vágní, nevycházejí z provedeného výzkumu.

**Literární podklady** práce tvoří cca 40 titulů, včetně několika cizojazyčných. Zdroje nebyly vyhledávány systematicky, což žel bývá u DP zvykem. V této práci ovšem chybí významné zdroje k tématu z posledních let, především pak Akční plán EVVO na léta 2016-2021, Státní program EVVO a EP na léta 2016-2025, dokumenty NAEF aj. (vše snadnou dostupné, tj. on-line), bez kterých téma práce nemůže být kvalitně zpracováno. Autorka se v kpt. 3 věnuje koncepci EVVO Středočeského kraje na roky 2021-2026, ale necituje ji v seznamu literatury. Kontrolu, zda odkazy odpovídají seznamu, jsem neprovedla.

### **Celkový dojem**

Oceňuji zájem autorky o environmentální výchovu jako výzkumné téma. Žel je třeba konstatovat, že téma předložené diplomové práce, její název, cíle, výzkumné otázky jsou zvoleny nešťastně. Plán výzkumu nebyl dostatečně promyšlen a nebyl dostatečně konzultován. Následně autorka řeší příliš mnoho témat.

V teoretické i výzkumné části je příliš mnoho slabých míst. Výzkumný vzorek pro tak ambiciózní práci není dostatečný. Interpretace výsledků není dostatečně srozumitelná a je zavádějící. Výsledky neodpovídají datům. Abstrakt neodpovídá práci. Diskuse a závěr jsou vágní.

Tři dílčí výsledky jejího dotazníkového šetření jsou zajímavé a) že více než polovina vyučujících neví, kdo je u nich na škole koordinátorem EVVO, nebo b) že více než polovina učitelů nevyužívá nabídku ekocenter a středisek ekologické a environmentální výchovy, nebo c) že v době distanční výuky respondenti EV vynechávali. Na dílčích výsledcích ovšem nelze stavět.

Problém vidím v tom, že v práci není ani náznak sebereflexe autorky. Mohla sama nahlédnout, že výzkumné pole nechala moc široké a diskutovat problémy, které z toho měla. Mohla sama upozornit, že na dvě výzkumné otázky z pěti, které vyslovila, bylo zodpovězeno v literatuře. Měla diskutovat, jak výsledky a závěry ovlivňuje bydliště respondentů (většina byla z jednoho okresu). Jenže to neudělala. Abstrakt práce, diskusi i závěr napsala tak, jako kdyby udělala vše perfektně, promyšleně a zodpovědně.

Práce není přínosem pro obor a neodpovídá požadavkům kladeným na diplomové práce na našem pracovišti.

**Obsah práce:**

*A = kvalitní zpracování, B = dílčí nedostatky, C = závažnější nedostatky, N = nevyhovuje*

**Teoretická úroveň, resp. část**

Úroveň odbornosti textu včetně používání odborné terminologie a dovednosti vymezit problém k řešení	N
Logická struktura výkladu	N
Argumentace soudů je obsažena a je funkční	N
Funkční provázanost teoretické a praktické části	N
Odborná literatura: množství a kvalita zdrojů včetně zahraničních, aktuálnost.	C
Autorský přínos	N

**Empirická úroveň, resp. část**

Vymezení úkolů (cílů)	N
Charakteristika výzkumného šetření (metodologický základ) a/nebo zdůvodnění empirických postupů	C
Dokumentace výzkumu (čas, místo, postup) nebo praktických činností	B
Interpretační nebo reflektivní úroveň empirických údajů	N
Autorský přínos	C- N

**Vzhledem k výše uvedeným výtkám, práci k obhajobě nedoporučuji.**

V Lysé nad Labem dne 20. 8. 2021

doc. PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D.